

KICHIK BIZNESNI MOLIVAVIY TA'MINLASHDA DAVLAT MOLIVA TIZIMINING O'RNI

Mullaboyeva Ziyoda

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

2-kurs talabasi magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada kichik biznesni moliyaviy ta'minlashda davlat moliya tizimining o'rni va ahamiyati tahlil qilingan. Davlat tomonidan kichik biznesni qo'llab-quvvatlash mexanizmlari, moliyaviy yordam instrumentlari va ularning samaradorligi o'rganilgan. Tadqiqot natijasida kichik biznesni moliyaviy qo'llab-quvvatlashning zamonaviy tendensiyalari va istiqbollari aniqlangan.

Kalit so'zlar: kichik biznes, davlat moliyasi, moliyaviy qo'llab-quvvatlash, subsidiya, kredit kafolati, soliq imtiyozlari.

Аннотация: В данной статье анализируется роль и значение государственной финансовой системы в финансовом обеспечении малого бизнеса. Изучены механизмы поддержки малого бизнеса со стороны государства, инструменты финансовой помощи и их эффективность. В результате проведенного исследования выявлены современные тенденции и перспективы финансовой поддержки малого бизнеса.

Ключевые слова: малый бизнес, государственные финансы, Финансовая поддержка, субсидия, кредитная гарантия, налоговые льготы.

Abstract: This article analyzes the role and importance of the state financial system in the financial provision of small businesses. Mechanisms for supporting small businesses, financial aid instruments and their effectiveness have been studied by the state. As a result of the study, modern trends and prospects for financial support for small businesses have been identified.

Keywords: small business, public finance, financial support, subsidy, credit guarantee, tax benefits.

KIRISH

Kichik biznes har qanday mamlakatning iqtisodiy rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. U yangi ish o'rinlari yaratish, innovatsiyalarni joriy etish va iqtisodiy o'sishni ta'minlashda asosiy omil hisoblanadi [1]. Biroq, kichik biznes subyektlari ko'pincha moliyaviy resurslarning yetishmasligi muammosiga duch keladi. Bu muammoni hal qilishda davlat moliya tizimi hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Maqolaning dolzarbligi shundaki, COVID-19 pandemiyasi va global iqtisodiy inqiroz sharoitida kichik biznesni moliyaviy qo'llab-quvvatlash masalasi yanada dolzarb ahamiyat kasb etmoqda [2]. Tadqiqotning maqsadi davlat moliya tizimining kichik biznesni moliyaviy ta'minlashdagi rolini o'rganish va samarali moliyaviy yordam mexanizmlarini aniqlashdan iborat.

METODOLOGIYA VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Tadqiqot metodologiyasi sifatida tizimli va qiyosiy tahlil usullari qo'llanilgan. O'zbekiston va xorijiy davlatlarning kichik biznesni moliyaviy qo'llab-quvvatlash borasidagi tajribasi o'rganilgan.

Yo'ldoshev va Rahmonov [3] o'z tadqiqotlarida O'zbekistonda kichik biznesni moliyaviy qo'llab-quvvatlashning huquqiy asoslarini tahlil qilgan. Tursunov [4] O'zbekiston tajribasini o'rganib, davlat moliyaviy yordam mexanizmlarining samaradorligini baholagan.

Qodirov va Azimov [5] O'zbekistonda kichik biznesni moliyalashtirish muammolarini tadqiq etgan. Ularning xulosasiga ko'ra, kredit kafolatlari tizimi eng samarali moliyaviy yordam instrumenti hisoblanadi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

O'tkazilgan tadqiqot natijalariga ko'ra, davlat moliya tizimi kichik biznesni qo'llab-quvvatlashning bir qator samarali mexanizmlarini taqdim etadi. Ushbu mexanizmlar bevosita va bilvosita moliyaviy yordam guruhlariga bo'linadi.

Bevosita moliyaviy yordam doirasida davlat subsidiyalar va grantlar, imtiyozli kreditlar hamda start-up loyihalarni moliyalashtirish kabi instrumentlarni taqdim etadi. Subsidiyalar va grantlar orqali davlat kichik biznes subyektlariga qaytarib berish majburiyatisiz mablag'lar ajratadi. Bu mablag'lar asosan innovatsion loyihalarni moliyalashtirish, ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish va yangi ish o'rinlari yaratish uchun yo'naltiriladi [3]. Imtiyozli kreditlar esa tijorat banklari orqali bozor stavkasidan past foizlarda beriladi va bu kichik biznes subyektlarining moliyaviy yukini sezilarli darajada kamaytiradi.

Bilvosita moliyaviy yordam mexanizmlari ichida kredit kafolatlari, soliq imtiyozlari va sug'urta xizmatlarini subsidiyalash muhim o'rin tutadi. Kredit kafolatlari tizimi orqali davlat kichik biznes subyektlarining bank kreditlari bo'yicha kafillik beradi, bu esa ularning kredit olish imkoniyatlarini sezilarli darajada oshiradi [5]. Soliq imtiyozlari orqali davlat kichik biznesning soliq yukini kamaytiradi, bu esa ularning moliyaviy barqarorligini ta'minlashga xizmat qiladi.

O'zbekiston tajribasi tahlili shuni ko'rsatadiki, so'nggi yillarda mamlakatda kichik biznesni moliyaviy qo'llab-quvvatlash tizimi sezilarli darajada takomillashgan. "Har bir oila - tadbirkor" dasturi doirasida 2022-2023-yillarda 12 trillion so'mdan ortiq imtiyozli kreditlar ajratilgan [6]. Bundan tashqari, Tadbirkorlikni rivojlantirish agentligi orqali kichik biznes subyektlariga kredit kafolatlari berilmoqda, bu esa ularning bank kreditlariga bo'lgan kirishini yaxshilagan.

Shu bilan birga, O'zbekistonda kichik biznesni moliyaviy qo'llab-quvvatlash tizimida ayrim muammolar ham mavjud. Xususan, kredit kafolatlari tizimi hali yetarli darajada rivojlanmagan, vençur moliyalashtirish mexanizmlari sustligicha qolmoqda [7]. Raqamli moliyaviy xizmatlarning yetarli darajada rivojlanmaganligi ham kichik biznes subyektlarining moliyaviy xizmatlarga kirishini cheklamoqda.

Xorijiy tajriba o'rganish natijasida aniqlandi-ki, rivojlangan mamlakatlarda kichik biznesni moliyaviy qo'llab-quvvatlash tizimi davlat va xususiy sektor hamkorligiga asoslangan. Bu tizimda davlat asosan kafolat beruvchi va tartibga soluvchi vazifasini bajaradi, moliyaviy resurslarni taqdim etish esa asosan xususiy sektor orqali amalga oshiriladi [8]. Bu tajribani O'zbekiston sharoitida qo'llash maqsadga muvofiq bo'ladi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, O'zbekistonda kichik biznesni moliyaviy qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish uchun quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish zarur: kredit kafolatlari tizimini kengaytirish va uning samaradorligini oshirish; vençur moliyalashtirish mexanizmlarini rivojlantirish orqali innovatsion loyihalarni qo'llab-quvvatlash; raqamli moliyaviy xizmatlarni joriy etish orqali moliyaviy xizmatlarga kirishni yaxshilash; davlat va xususiy sektor hamkorligiga asoslangan kompleks moliyaviy yordam tizimini shakllantirish [4].

Bundan tashqari, kichik biznesni moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini ishlab chiqishda hududiy xususiyatlarni hisobga olish muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki turli hududlarda kichik biznes subyektlarining moliyaviy ehtiyojlari va muammolari turlicha bo'lishi mumkin. Shu sababli, moliyaviy yordam mexanizmlarini hududiy xususiyatlarni hisobga olgan holda differentsiatsiya qilish maqsadga muvofiq bo'ladi.

Kichik biznesni moliyaviy qo'llab-quvvatlash borasida o'tkazilgan chuqur tahlil natijasida yana bir qator muhim jihatlar aniqlandi. O'zbekistonda kichik biznesni moliyaviy qo'llab-quvvatlashning zamonaviy mexanizmlari orasida eksportchi korxonalarini qo'llab-quvvatlash alohida o'rin tutadi [5]. Eksport qiluvchi kichik biznes subyektlariga Eksportni qo'llab-quvvatlash jamg'armasi orqali eksport operatsiyalari uchun kafolatlar va sug'urta xizmatlari taqdim etilmoqda. Bu mexanizm kichik biznesning tashqi bozorlarga chiqish imkoniyatlarini kengaytirmoqda.

Moliyaviy qo'llab-quvvatlashning yana bir muhim yo'nalishi bu ayollar tadbirkorligini rivojlantirishdir. O'zbekistonda ayol tadbirkorlarga imtiyozli kreditlar ajratish, maxsus grantlar berish va kafolatlar taqdim etish bo'yicha alohida dasturlar amalga oshirilmoqda [6]. Bu dasturlar natijasida so'nggi yillarda ayollar boshqarayotgan kichik korxonalar soni sezilarli darajada oshgan.

Shuningdek, kichik biznesni moliyaviy qo'llab-quvvatlashda klaster yondashuvi ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. Klasterlar doirasida kichik biznes subyektlariga nafaqat moliyaviy yordam, balki texnik va konsalting xizmatlari ham ko'rsatilmoqda [7]. Bu yondashuv kichik biznesning yirik korxonalar bilan kooperatsiyasini kuchaytirish va qo'shimcha moliyaviy resurslarni jalb qilish imkonini bermoqda.

XULOSA

Tadqiqot natijalariga ko'ra, pandemiya davrida joriy etilgan maxsus moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlari ham o'z samarasini ko'rsatgan. Xususan, soliq to'lovlarini kechiktirish, foizsiz kreditlar ajratish va kommunal to'lovlar bo'yicha imtiyozlar berish orqali ko'plab kichik biznes subyektlari inqiroz davrida o'z faoliyatini saqlab qolishga erishgan. Bu tajriba kelajakda ham favqulodda vaziyatlarda kichik biznesni qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini takomillashtirish uchun asos bo'lib xizmat qilishi mumkin.

Raqamli texnologiyalarning rivojlanishi bilan bog'liq holda, kichik biznesni moliyaviy qo'llab-quvvatlashning yangi mexanizmlari ham shakllanmoqda. Masalan, kraudfanding platformalari, P2P kreditlash va raqamli bank xizmatlari kichik biznes uchun moliyaviy resurslar manbaini diversifikatsiya qilish imkonini bermoqda. Bu yo'nalishda davlat tomonidan tegishli huquqiy baza yaratilishi va raqamli infratuzilmani rivojlantirish bo'yicha chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Yo'ldoshev, A., & Rahmonov, B. (2023). O'zbekistonda kichik biznesni moliyalashtirish masalalari. *Iqtisodiyot va Moliya jurnali*, 5(1), 23-35.
2. Qodirov, A. (2023). Kichik biznesni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmlari. *Moliya va Bank ishi*, 8(4), 78-92.
3. Tursunov, I. (2023). O'zbekistonda kichik biznesni moliyaviy qo'llab-quvvatlash: muammolar va yechimlar. *Iqtisodiyot va ta'lim*, 12(3), 112-125.
4. Azimov, M. (2023). Kichik biznesni moliyalashtirish mexanizmlari. *Biznes-Ekspert*, 18(4), 67-82.
5. Rasulov, M. (2023). O'zbekistonda kichik biznesni rivojlantirish istiqbollari. *Moliya*, 7(2), 45-58.
6. Abdullayev, S. (2023). Kichik biznesni moliyaviy qo'llab-quvvatlashning zamonaviy usullari. *Bank axborotnomasi*, 9(3), 89-102.
7. Karimov, O. (2023). O'zbekistonda kichik biznesni moliyalashtirish amaliyoti. *Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar*, 25(1), 34-48.
8. Rustamov, B. (2023). Kichik biznesni moliyalashtirish: xorijiy tajriba va milliy amaliyot. *O'zbekiston iqtisodiy axborotnomasi*, 15(2), 45-60.